

Adroddiad Cynnydd

Prosiect Enwau Lleoedd Cyngor Gwynedd

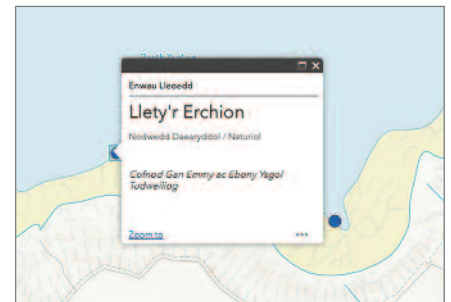
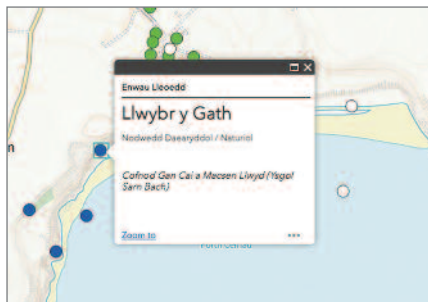
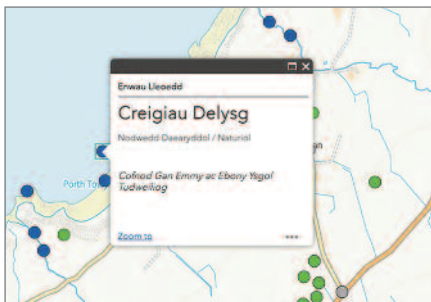
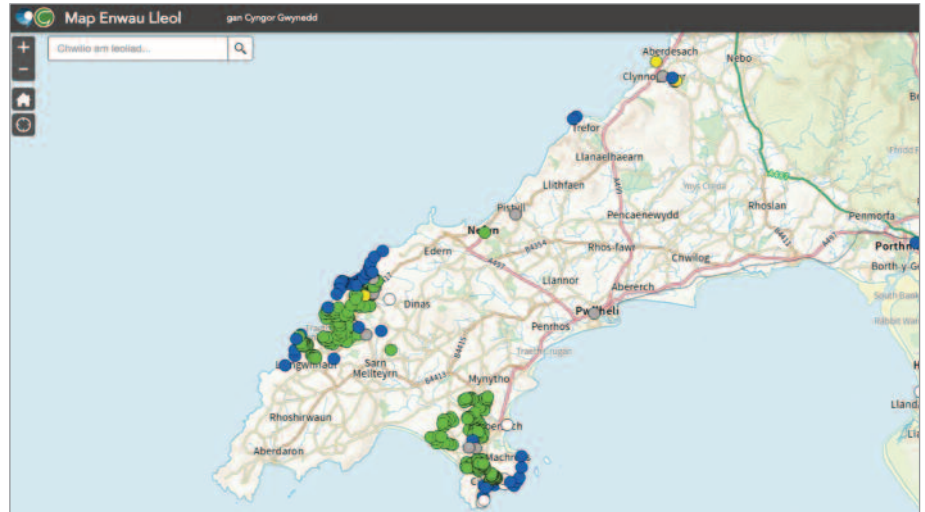

Prosiect Enwau Lleoedd

Sefydlwyd y prosiect gan Gyngor Gwynedd yn sgil pryderon cynyddol dros nifer o flynyddoedd bod enwau brodorol Cymraeg yn eu colli am nifer o resymau. Yn 2021 penodwyd Swyddog penodol i weithio ar y prosiect. Ers hynny mae'r prosiect wedi cyflawni llawer:

Map Enwau Lleoedd

Map ar y we yw **Map Enwau Lleoedd Cyngor Gwynedd** sydd yn nodi enwau lleol ar lefydd o fewn y sir. Yr enwau hynny sydd yn fyw ar lafar ond heb erioed gael eu cynnwys ar fapiau swyddogol – enwau caeau, lonydd, adeiladau, ardaloedd, afonydd ac yn y blaen.

Mae'r map yn parhau i gael ei boblogi gyda llu o enwau difyr yn sgil gweithdai mewn **15 ysgol gynradd** ac **un ysgol uwchradd**. Mae nifer o unigolion sydd â gwybodaeth drylwyr am eu hardaloedd hefyd wedi bod yn llwytho enwau i'r Map sydd hyd yn hyn yn cynnwys dros **670** o enwau lleol.

Mae adnodd addysg '**Map Ynys Dychmygol**' wedi ei greu yn arbennig ar gyfer dosbarthiadau ysgol er mwyn ennyn diddordeb mewn mapiau ac enwau lleoedd a hynny o fewn ardal agos i'r ysgol. Mae cerdd benodol hefyd wedi ei llunio i gyd-fynd â'r sesiwn.

Yn Ysgol Tryfan, Bangor, yn ateb i'r cwestiwn a roddwyd i ddisgyblion Blwyddyn 7 '*Beth oedd uchafbwynt eich tymor?*' cafwyd yr ymateb unfryd '*Sesiwn mapiau Mei Mac!*'

Bu'r Swyddog Prosiect yn trafod y Map gyda swyddog o Gyngor Dinas a Sir Waterford, Iwerddon. Bellach mae ganddynt hwythau fap cyffelyb yn yr iaith Wyddeleg.

Ynys yr enwau

Dyma ynys sydd yn llawn o hanesion ond does ganddi ddim enw!

Dy waith di fydd dewis enw iddi ynghyd ag enw i unihyw naw lle ar yr ynys. I dy helpu dyma ydydydd o wybodaeth am lle:

Ochwyn wrth dy drwsell
Mae nifer o gliwtau a sgriniau da am enwau addas i'w cael o hanes neu bethau daearyddol. Efallai bod aderyn neu anifail neu blant hysgus yn cymryd enw! Neu hanes un o'i bobol i'u byw ar yr ynys?

Yn 1765 suddodd llong o'r enw 'Yr Helen' oddi ar ogledd yr ynys. Colodd 20 o ddynion ifanc eu bywydau yn y llongyddyllad.

Ben bore, mae'r Tylwyth Teg i'w gweld ar y traeth sydd ar orllewin yr ynys - meddan nhw!

Mae pob wedi prysoga gormod yn y llyn dros y blynyddoedd ac nid oes unihyw bysgod yn byw ynddo bellach.

O amgylch y llyn mae cors, tir gwlyb sy'n gartref i lawer o iodaau a phlanhigion gwylt.

Ar draethau de'r ynys mae llawer o wyron yn hel ar ôl stormydd. Yna hysgysu cerbydau melyn a chorh ym mhob man.

Mae hen blas mawr ar orllewin yr ynys lle roedd Mr Edward Allan Hearts yn byw. Daeth yna i fyw o Texas, America yn y 1980au gyda'r arfan.

Hawflunir Cymgor Gwybodaeth 2022

Legend:
Dyma'r symbolau sy'n ymddangos ar y map:
Llongyddyllad, Eglwys, Llawyr troed, Clogwyn serth, Coedwig, Llyn/pwll, Ffordd/fôn, Cors/tir gwlyb, Adelfad, Traeth, Goleudy, Afon

Ar y map mawr rho enw i'r ynys yn y blwch ar y top. Yna, gwnta gylich mewn 9 lle a rho rîf ym mhob cylch fel hyn. Yn y blychau isod, rho dy enwau di i'r 9 lle.

-
-
- Clogwyn Plas
-
-
-
-
-
-
-

Newid

Does neb yn cofio'r marchog
Fu'n crwydro'r caeau hyn,
Yn arwain gwŷr i ryfel
Ar gefn ei geffyl gwyn.
Fe aeth holl stori'r brwydro blin
Pan aeth 'Bryn Cledd' yn 'Hazeldean'

A beth am y ddau gariad
A foddodd yn y llyn
Y bore wedi'r briodas
Ar goll mewn eira gwyn?
Diflannodd hanes eu mis mêl
Pan aeth 'Llwyn Serch' yn 'Willow Dale'.

A chwedl Dafydd Esgryn,
Y 'sgotwr dau gant oed
A ddaliodd gyda'i ddwylo
Yr eog mwyaf' rioed.
Does neb yn dweud ei hanes o
Ers troi 'Pwll Du' yn 'Tally Ho!'.

Nid dim ond enwau a gollwyd
Ar hyd yr ardal hon
Ond calon bro, ei harddwch,
Ei llais, ei henaid bron;
Os dewch i fyw i'n canol ni
Newidiwch ddim ar ddim da chi.

Meirion MacIntyre Huws
2022

Hybu ac hyrwyddo

Er mwyn codi ymwybyddiaeth o bwysigrwydd enwau lleoedd a'r cyfoeth hanesyddol, ieithyddol a diwylliannol maen nhw'n eu cynnwys mae'r prosiect wedi bod yn:

cynnal sgysrsiau ysbeidiol ar Radio Cymru ynghylch enwau lleoedd.

postio deunydd ysgafn a diddorol ar y gwefannau cymdeithasol

cyhoeddi erthyglau 'Yr Enw a'r Hanes' ar Fewnryw yd y Cyngor yn nodi hanes enw lle o fewn y Sir. Dyma'r dudalen sydd yn cael i nifer mwyaf o ymwelwyr o holl dudalennau'r Fenwryw.

Eisteddfod Genedlaethol Boduan 2023

Ar stondin Cyngor Gwynedd ar Faes Prifwyl Boduan, 202 bu'r Swyddog Prosiect Enwau Lleoedd yn:

- aelod o banel trafod cenedlaethol (a drefnwyd gan y Prosiect Enwau Lleoedd) yng nghwmni Jeremy Miles AS, (Gweinidog y Gymraeg) a Dr Dylan Foster Evans (Cymdeithas Enwau Lleoedd Cymru). Yn cadeirio roedd y darlledwr Bedwyr Rees.
- siarad am enwau lleoedd ac acenion lleol ar raglen hwyrol ar BBC Radio Cymru
- cadeirio sgwrs yn y Babell Lên ar enwau lleol i'r Brifwyl. Darlledwyd pigion o'r sgwrs ar S4C.

Arwyddion

Am wahanol resymau, sydd wedi eu hadrodd mewn manau eraill, aeth newid cyfeiriad ar y bwriad gwreiddiol gan y Dîm Arweinyddiaeth y Cyngor i geisio cael arwyddion stryd Cymraeg yn unig drwy'r sir. Mabwysiadwyd 'bwriad amgen' sydd yn cynnwys nifer o gynlluniau:

Gosod arwyddion enwau lleol yn Twthill (Caernarfon), Lôn Rocar (Llandygai) Maes-y-Groes (Bethesda) a Lôn Groes (Pistyll).

Yn dilyn cyfarfodydd gyda Chymdeithas Ddinesig Caernarfon mae'n fwriad codi arwyddion yn nodi'r hen enwau Cymraeg ar rai o strydoedd yr hen dref gaerog.

Mae sgysiau cychwynnol ar y gweill chynghorydd pentref Trefor i gael gosod arwyddion Cymraeg yn unig ar strydoedd yno, gan fod nifer o arwyddion ar goll.

Gyda chyd-weithrediad cynghorydd pentref Trefor bwriedir gosod arwyddion wrth gyrraedd hen gantrefi/cymydau (e.e., Arllechwedd a Dunoding) ar ffyrdd 'A', hynny yn sgil y diddordeb yn yr arwyddion 'Llŷn' a ymddangosodd yn ystod Eisteddfod Genedlaethol Boduan, 2023.

Yn sgil trafodaethau gyda'r Comisiynydd Iaith a Llywodraeth Cymru, cafwyd llwyddiant gyda deddfwriaeth i roi'r hawl i bentrefi a threfi gael arwyddion 'Croeso' uniaith Gymraeg am y tro cyntaf erioed. Bydd llythyr yn hysbysu Cynghorau Tref y Sir o'r datblygiad hwn yn cael ei anfon at glerc cod cynghorau maes o law.

Mae 'Ap' Enwau Gwynedd wedi ei greu, mewn cydweithrediad ag adran TG y Cyngor. Byddyr ap yn cael ei osod ar Fewnrwyd y Cyngor i staff droi ato i wirio sillafiad enwau lleoedd. Bydd hwn o

gymorth wrth ddefnyddio'r enwau fydd yn cael ei harddel gan y Cyngor o hyn allan mewn gohebiaeth mewnol ac allanol.

Gwaith ymchwil wrthi'n cael ei gynnal i osod arwyddion ar bontydd ac afonydd lle mae enwau Saesneg wedi dechrau ennill eu plwyf ar fapiau a llawlyfrau teithio.

Cyd-weithio a chyrrff/mudiadau allanol

Mae'r Swyddog Prosiect y parhau i gyfarfod fel aelod o **Fforwm Enwau Lleoedd Cymru**, gyda chynrychiolwyr o syddfa Comisynydd y Gymraeg, Llywodraeth Cymru, Parc Cenedlaethol Eryri a rhai swyddogion o gynghorau Sir eraill.

Cynhelir sgysiau misol gyda Mapio Cymru gyda'r gobaith o gael mapiau digidol Cymraeg fel sylfaen i fapiau Cyngor Gwynedd.

Mae Parc Cenedlaethol Eryri hefyd yn gweithio ar warchod enwau lleoedd o fewn yr amgylchedd tir a nodweddion daearyddol felly mae cyd-weithio gyda nhw i rannu syniadau ac i osgoi dyblygu gweithgareddau.

Gweithio gydag adrannau mewnol

Yn wythnosol mae'r prosiect yn cynghori Rheolaeth Adeiladu ar faterion yn ymwneud ag enwi eiddo/strydoedd/ysgolion/stadau.

Cyhoeddwyd Llyfryn 'Enwi eiddo – Ymarfer Da' yn egluro pwy sy'n gyfrifol am beth ar faterion newid eiddo/strydoedd ac ati. Hefyd cyhoeddwyd taflenni yn annog defnyddio enwau Cymraeg ar eiddo i'w hanfon allan pan fydd y Cyngor yn derbyn cais i newid enw.

Rhan arall o'r prosiect yw mateb i geisiadau gan wahanol adrannau am enwau a/neu sillafiad cywir lleoedd yng Ngwynedd. Hyd at Ebrill 2024 mae'r Swyddog wedi ymgynghori ar tua 80 o enwau tai ynghyd a chynghori ar ddilysrwydd cyfeiriad, enw stryd, côd post, a materion eraill yn ymwneud â chyfeiriadau ac enwau eiddo.

Hefyd mae ymateb i gwynion amrywiol eu natur gan y cyhoedd sy'n pryderu am gamddefnydd o enwau Cymraeg a/neu enwau'n cael eu disodli gan rai Saesneg.

Ar y gorwel

Podlediad Bwrlwm Arfor yn trafod arwyddocâd enwau lleoedd â thafodieithoedd el rhan o hunaniaeth Gymreig

Erthygl i gylchgrawn AHNE Llŷn 'O Dan y Don' – enwau lleoedd a'u cyswllt a'r môr.

